

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

از حنجره‌های شرقی

«سری در شعر پایداری افغانستان»

رضا چهرقانی برجلویی

سیرشناسه : چهارفانی برجلویی، رضا، ۱۳۴۵ -
 عنوان و نام پدیدآور: از حنجره‌های شرقی "سیری در شعر پایداری افغانستان"
 / رضا چهارفانی برجلویی.
 مشخصات نشر: تهران : هزاره فقهوس ، ۱۳۹۰ .
 مشخصات ظاهری: ۲۳۶ص.
 شابک: ۳۸۰۰۰ ریال : ۹۷۸۰۶۰۰۰۵۶۵۷۰۶۶۰۱
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 یادداشت: کتابنامه .
 موضوع: شعر فارسی دری -- افغانستان -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
 موضوع: شعر فارسی دری -- افغانستان -- قرن ۱۴ -- مجموعه‌ها
 موضوع: ادبیات انقلابی
 رده بندی کنگره: PIR۹۱۳ / ۹ج الف ۲ ۱۳۹۰
 رده بندی دیویی: ۸۲۰۹/۱ قد ۸
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۲۳۱۰۵۹

انتشارات هزاره فقهوس

از حنجره‌های شرقی (سیری در شعر پایداری افغانستان)

نویسنده : رضا چهارفانی برجلویی

ناشر: انتشارات هزاره فقهوس

صفحه آرای: آتلیه هزاره

طرح جلد: طیبه گمار

قیمت: ۴۸,۰۰۰ ریال

شمارگان: ۱۲۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: کوثر

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۰

شابک: ۱- ۶۶- ۵۶۵۷- ۶۰۰- ۹۸۷

تلفن: ۰۹۱۲۵۱۱۰۷۲۸ ۰۲۱-۸۸۳۱۷۸۳۲

وب سایت انتشارات: www.nashrehezare.ir

آدرس: تهران خیابان انقلاب- خیابان رامسر - پلاک ۱ واحد ۵

صندوق پستی ۱۳۸-۱۵۷۱۵

www.nashrehezare.ir
 آدرس تهران صندوق پستی ۱۳۸-۱۵۷۱۵

همه حقوق محفوظ است. هر گونه نسخه برداری ، اعم از زیراکس و بازنویسی . ذخیره کامپیوتری ، اقتباس کلی و جزئی (به جز در نقد و بررسی و اقتباس در گیومه ، مستند سازی و مانند آنها) بدون مجوز کتبی ناشر و مولف ممنوع و از طریق قانونی قابل پیگیری است.

۵	پیشگفتار
۱۱	فصل اول / ادبیات پایداری چیست؟
۲۵	فصل دوم / از جدایی تا بیداری
۳۳	فصل سوم / از بیداری تا جمهوری
۶۱	فصل چهارم / شعر مقاومت پس از کودتای مارکسیستی
۸۳	فصل پنجم / درونمایه‌های شعر پایداری
۱۲۵	فصل ششم / پشتوانه‌های فرهنگی در شعر مقاومت افغانستان
۱۵۷	فصل هفتم / تأثیر متقابل شعر مقاومت ایران و افغانستان
۱۷۱	فصل هشتم / جمال‌شناسی شعر مقاومت افغانستان
۱۹۳	فصل نهم / پایداری در ادبیات عامیانه افغانستان
۲۰۳	منابع و مآخذ

گذشته از قرابت‌های دینی، مذهبی و تاریخی، آنچه که بیش از همه میان دو ملت ایران و افغانستان، پیوند عاطفی و فرهنگی ایجاد می‌نماید؛ همدلی و همزبانی است. گرانمایه «در لفظ دری» که مردم این سرزمین‌ها با افتخار بدان تکلم می‌کنند و شاعران و نویسندگان با اشتیاق بدان ترنم می‌نمایند؛ میراث کهن شاعران، عارفان و نویسندگانی همچون: رودکی، فردوسی، ناصر خسرو، خواجه عبدالله انصاری، جامی و بسیار مردان بزرگی است که امروز، هم افغان‌ها و هم ایرانیان، ایشان را از آن خود می‌دانند و خود را میراث‌دار و فرزند معنوی ایشان.

خلیل‌اله خلیلی در این باره می‌گوید: «چنان فرهنگ این دو کشور به هم نزدیک است که هر گامی که ما برای روشن گردانیدن تاریخ علمی ایران برمی‌داریم در تاریخ علمی افغانستان مؤثر است و هر کاری که آنها در این رشته می‌نمایند؛ تأثیر فراوان در تاریخ علمی و ادبی کشور ما دارد»^۱.

به راستی کشور پهناور افغانستان، به عنوان بخشی از خراسان بزرگ و پاره‌ای از پیکر ایران کهن، یکی از مهم‌ترین قلمروهای زبان و ادبیات فارسی است که جایگاه ویژه‌ای در پژوهش‌های علمی، ادبی و فرهنگی ما دارد؛ اما متأسفانه با توجه به سال‌های طولانی جدایی دو کشور ایران و افغانستان و عدم انعکاس فعالیت‌ها و تحولات ادبی افغانستان در ایران، شعر و ادبیات افغانستان، برای مخاطبان ایرانی، همواره فضایی ناشناخته بوده و تنها معدودی از شاعران افغان، نظیر خلیل‌اله خلیلی به مدد مسافرت‌های مکرر، توانسته‌اند شهرت خود را تا مرزهای مخاطبان خاص برسانند.

۱- خلیل‌اله خلیلی، دیوان، با مقدمه دکتر محمد سرور مولایی، چ اول، تهران، عرفان، ۸۷۲۱، ص ۲۹۴.

بعد از کودتای کمونیستی در افغانستان، که تقریباً مقارن بود با پیروزی انقلاب در ایران، تعدادی از شاعران مسلمان، خصوصاً شاعران جوان شیعه، ناگزیر به مهاجرت و اقامت اجباری در کشور ما شدند که فعالیت‌های فرهنگی و ادبی این گروه، توانست تا حدودی شعر افغانستان را به ایرانیان معرفی کند. مع الوصف، بی‌خبری و بی‌اطلاعی عمومی جامعه‌ی ادبی ایران و سایر حوزه‌های زبان فارسی از شعر چند قرن اخیر، بویژه شعر معاصر افغانستان، موجب شد که نگارنده علی‌رغم گستردگی موضوع و فقدان منابع کافی، از زاویه شعر پایداری و مقاومت (که تنها جریان شعری سه دهه پسین افغانستان به شمار می‌رود) به پژوهش در این زمینه اقدام نماید.

روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش، بیشتر کتابخانه‌ای و نظری بوده اما ملاقات‌ها، مصاحبه‌ها و مکاتباتی که با شاعران دور و نزدیک افغانستان داشته‌ام، در به سامان رسیدن این مجموعه مؤثر بوده‌اند.

تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده نیز براساس روش طولی - عرضی - عمقی (Diachronique-Synchoronique-Achronique) صورت گرفته‌است؛ یعنی: موضوع «شعر پایداری افغانستان» را هم در طول تاریخ مورد بررسی قرار داده‌ایم و هم در زمان حال، اما در مناطق و حوزه‌های جغرافیایی مختلف. علاوه براین، در این بررسی‌ها نیم‌نگاهی هم به ادبیات عرب و غرب داشته‌ایم. در تبویب مطالب نیز فربهی و لاغری فصل‌ها، معلول قبض و بسط ذاتی موضوع بحث بوده است؛ با این همه، اصل اختصار و اجمال هیچگاه فراموش نشده؛ تا جاییکه یکی از فصول مفصل کتاب که به بررسی پیشینه شعر پایداری در ادب فارسی اختصاص یافته بود و از فردوسی و ناصر خسرو تا خوشحال خان خٔک را در برمی‌گرفت برای رعایت اختصار، از متن کتاب حذف شد.

در فصل نخست، از بیان مطالب تکراری - که خصوصاً در آرایه‌ی تعاریف و تبیین کلیات بحث معمول است - پرهیز شده و به جای آن کوشیده‌ایم در خصوص ادبیات پایداری، نظریه‌پردازی جدیدی را با تکیه بر آموزه‌های دینی، آرایه نماییم. البته تأملات دیگری هم در باب نظریه ادبیات پایداری در میان ملل مسلمان، وجود دارد که به یاری خداوند در آینده نزدیک منتشر خواهد شد.

برای آنکه خوانندگان، با غث و سمین شعر معاصر، و با نام و ارزش هنری آثار شاعران مختلف افغانستان بهتر آشنا شوند و فضای حاکم بر شعر حوزه‌های ادبی مختلف را کاملاً لمس کنند؛ کوشیده‌ایم از شواهد شعری متنوع و متعدد استفاده کنیم؛ به همین دلیل بعضی از فصول، جنبه اطلاع‌رسانی کتاب، پررنگ‌تر از جنبه تحلیلی و انتقادی آن از کار در آمده است؛ با این حال توجهی که در تمام مراحل کار به شعر ایران داشته‌ایم؛ گاه سخن را به سمت مقایسه و احیاناً ارزشگذاری سوق داده که به اقرار بسیاری از دوستان صاحب نظر، در تمام این داوری‌ها شرط انصاف رعایت شده و قضاوت‌ها، نه براساس تعصب و احساسات بلکه با توجه به شواهد و قرائن و با استفاده از روش‌های علمی صورت گرفته است.^۱

در پایان لازم می‌دانم یادآوری نمایم که این کتاب، محصول دغدغه‌های فکری و ادبی نگارنده بین سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۱ بوده و ممکن است در پاره‌ای از موضوعات با آراء و دیدگاه‌های کنونی نویسنده و آنچه بعد از دوره مذکور از صاحب این قلم منتشر شده و می‌شود در تعارض باشد. به هر روی، از همه عزیزانی که به نوعی در شکل‌گیری این اثر سهیم بوده‌اند تشکر و قدردانی می‌کنم، خصوصاً زحمات برادران مهتر و کهترم، مهندس محمد و امین چهرقانی را هرگز از یاد نخواهم برد.

رضا چهرقانی برچلوپی
همدان - بهار ۱۳۹۰

۱- در تاریخ ۰۳ جدی ۷۸۳۱ مقاله‌ای در باب شعر مقاومت افغانستان از نگارنده در صفحه‌ی ادب و هنر روزنامه‌ی «راه نجات» کابل به چاپ رسیده که این موضوع در اشاره‌ی مسؤول صفحه، ذکر شده است. در نخستین همایش بین‌المللی ادبیات معاصر فارسی نیز تعدادی از اهل نظر افغانستان و تاجیکستان، از جمله دکتر عبدالقیوم قویم، استاد دانشگاه کابل، سیدضیا قاسمی، افسر رهبین، فضل‌اله قدسی، زنده یاد نیلاب رحیمی و ... بعد از استماع سخنرانی نگارنده در تالار فردوسی دانشگاه تهران، با موضوع «جریان‌شناسی شعر معاصر افغانستان»، به این نکته تصریح نمودند.